SMP
Lördag 28 maj 2022

Bertil Vallien och Trish Duggan har utvecklat en vänskapsrelation. De har båda varit och hälsat på hos varandra. "Bertil brukar bada i havet varje morgon tillsammans med min granne när han är här", säger Trish. FOTO: JONAS LINDSTRÖM

The million dollar boat – köpet som räddade Kosta Boda

Året var 2015 och glasbruken i Åfors och Orrefors hade lagts ner. Nästa på tur stod Kosta glasbruk. Då kom Patricia Duggan, en miljardärska från USA och sa till Bertil Vallien: – I want you to make me something for one million dollar. Och det är starten på berättelsen om The million dollar boat som räddade Kosta glasbruk.

TEXT: ELISABETH ANDERBERG

SMÅLAND/FLORIDA

Hyttan i Kosta är i full gång. Ugnarna är varma och spetten snurras med glödande kulor som ska bli knoppar till växelspakarna på exklusiva Volvobilar.

Tjugo meter bort, via omklädningsskåp och ett personalkök, öppnas dörren in till en av Sveriges, enligt vissa – världens, största glaskonstnär: Bertil Vallien.

– Vill du ha kaffe? frågar han och på det jakande svaret återkommer han med ett vinglas med svart kaffe i. Kopparna var slut.

Rummet är fullt av skisser, glasverk, böcker och anteckningar för framtiden. Men idag ska vi prata om dåtiden. Då när glasbruken i Glasriket hängde på en väldigt skör tråd.

***

2005 rullade en Ferrari in i Kosta. Kosta-Jesus hade anlänt. Även känd som Torsten Jansson, vd och grundare av New Wave Group.

– Alla såg honom som en räddare, därav smeknamnet Kosta-Jesus. Och sanningen är att han var det. Han kom in i hyttorna och sa: Tillverka ni era grejer så säljer jag dem, berättar Björn Boode som är glasriketexpert och författare samt medförfattare till flera böcker om Ulrika Hydman Vallien och Bertil Vallien.

Innan Kosta-Jesus kom hade glasbruken gått igenom ett antal kriser ända sedan slutet av 1960-talet då duralex-glaset tog plats på marknaden. Ett massproducerat glas som tålde diskmaskinen och slog ut det handblåsta hushållsglaset.

– Sen kom energikrisen 1973 vilket gjorde att de familjeägda glasbruken köptes upp av större ägare som tänkte på ett helt annat sätt. Nu skulle det rationaliseras, automatiseras och massproduceras, berättar Björn Boode.

Sedan avlöste kriserna varandra som en konsekvens av krig, börskrascher, flyg som flög in i torn och fastighetskrascher som alla påverkade ekonomin och därmed även glasbruken. De tog en paus under 1980-talet då Robert Weil klev in som ägare och återigen ville satsa på konstnärsglas eftersom han tyckte att varumärket Kosta/Boda tappat sin identitet.

– Det gick ju bra under 80-talet när glaskonsten fick sin renässans, då det var mycket pengar i omlopp i och med börshajar och yuppies, berättar Björn Boode.

1997 köpte Royal Scandinavia, en dansk koncern, upp det småländska glasriket av Wallenbergkoncernen och hade tanken att skapa en jättekoncern för Norden. Det gick bra ett par år, mycket tack vare Ulrica Hydman Vallien som blev stor under den tiden, men sedan kom 11 september och världsekonomin kraschade vilket även påverkade glasriket.

– När Torsten sedan kom 2005 med sina storslagna idéer, som han också förverkligade med outlet och annat fick de luttrade glasbruksarbetarna tillbaka tron. Han räddade verkligen glasbruken från en konkurs, säger Björn Boode.

▶ Fortsättning på nästa sida

SMP
Lördag 28 maj 2022

Trish Duggan får hjälp av sin assistent Erica Rogers att fixa till sig före fotografering. FOTO: ELISABETH ANDERBERG

"Jag är så ärad över att ha fått samarbeta med Bertil"

▶ Fortsättning från föregående sida

Orrefors Kosta/Boda var räddat från konkurs och likt Jesus ridande in på en åsna hoppade Torsten Jansson in i sin Ferrari och folket ropade Hosianna (rädda oss) och det gjorde han. För en stund.

2008 kom nästa finanskris och glasrikets försäljning dog igen. New Wave Group satt i en knivig situation.

Det krävdes åtgärder för att hantera krisen. Uppsägningar blev till fler uppsägningar på bruken och till slut kom det oundvikliga i situationen: glasbruken i Orrefors och Åfors var tvungna att läggas ner.

Just nedläggningen av Åfors var extra känslig eftersom det också var parets Hydman - Valliens hytta.

***

Bertil Vallien sätter sig tillrätta bland ritbord, ståbord och vanliga bord med framtidens verk blandat med dåtidens klassiker.

Själv har han kaffe i en kopp medan mitt svalnar snabbt i vinglaset. Och vi börjar prata om hans relation till den amerikanska marknaden.

– Du vet. När jag ställde ut första gången på Ryder gallery i Los Angeles ställde Andy Warhol ut i lokalen bredvid, berättar han.

2015, mitt i den den största krisen för Kosta Boda, bad Bertils amerikanska agent Tom Hawk honom att göra något till en konstmässa i Chicago det kommande året. Bertil hade då inte gjort konstglas på flera år, men gjorde en gigantisk version av sin kända glasbåt.

En båt som gjorde en väldigt, väldigt rik kvinna intresserad: Trish Duggan.

– Trish hade just startat ett museum i Saint Petersburg, Florida som egentligen endast skulle vara för amerikanska glaskonstnärer, berättar Bertil.

Men hon kunde inte släppa glasbåten hon sett och hörde av sig till Bertil och ville komma till Sverige och hälsa på.

– Så hon kom till Kosta i helikopter från Köpenhamn, säger Bertil Vallien och skrattar åt minnet.

Besöket slutade i att Trish Duggan inte bara beställde "The million dollar boat" utan även annan glaskonst till sitt museum som hon döpt till Imagine.

– Det var ju jävligt ovanligt att man fick en beställning för nio miljoner. Men att hon dessutom la till en massa annat var ju än mer ovanligt.

Bertil beskriver Trish Duggan som en mycket ovanlig, märklig och underbar kvinna som är övertygad om att det finns utomjordingar.

– Men hon är också en stor humanist med ett enormt gott hjärta. Hon hjälper prostituerade, engagerar sig i frågor som handlar om mänskliga rättigheter och har adopterat sex barn. Hon är fascinerande, säger Bertil.

***

Mitt i centrala Saint Petersburg, Florida, tornar en blå tegelbyggnad upp sig bland palmerna. Imagine museum drar ögonen till sig och när du kliver in är det första du ser en enorm vägg full av små glasfigurer, kända personers ansikten i glas och citat som "The future depends on what you do today". Bertil Valliens glasfigurer syns tydligt och väggen, The human right wall, har fått rollen att välkomna besökarna in.

Patricia Duggan, eller Trish som hon själv säger, är 75 år och bor bland annat vid Floridas västkust. Varje morgon kliver hon upp och surfar i havet, hon simmar sina längder i den egna poolen och tar dagliga promenader.

– Utöver det driver hon flera investmentbolag, har startat och bidrar till flera hjälporganisationer världen över och en skola i Mexico som lär ut mänskliga rättigheter till barn. Bland annat, säger Erica Rodgers som är Trish assistent och som ger en rundtur i det 35 000 kvadratmeter stora Imagine Museum.

För just det, Trish Duggan är också mångmiljardär. Och jag ska erkänna att jag hade funderat länge och väl på hur jag skulle fråga hur hon tjänat sina pengar utan att vara ofin. Vilket jag inte hade behövt vara ett dugg orolig för.

När Trish möter upp gör hon det i en ljus syrenlila dräkt och matchande keps. Och ett gigantiskt leende. Hon frågar om Erica har visat runt och om assistenten också berättat om hur Trish tjänat sina pengar.

En stor del av sin förmögenhet tjänade Patricia Duggan efter en tragedi. Hennes ena son dog 25 år gammal av en hjärntumör, vilket ledde till att Trish och hennes exmake satsade pengar i forskning som skulle leda fram till bromsmediciner för den just den typ av tumör deras son drabbats av. Deras företag Pharmacyclics tog även fram en "mirakelmedicin" för behandling av kronisk lymfatisk leukemi. Pharmacyclics såldes 2015 för 21 miljarder dollar.

Men som barn växte Patricia Duggan upp under helt andra förhållanden. Sina första år bodde hon i Guam där hennes pappa var marinsoldat. Trish ägde sina första egna skor vid sex års ålder.

– Men jag har aldrig känt att jag saknat något som barn, säger hon.

Redan som liten var hon fascinerad av japansk konst och kultur. Och senare i livet studerade hon sociologi, religion, kultur och träklosstryck vid ett jesuituniversitet i Japan.

När hon började på University of California i Santa Barbara valde hon en annan väg

Trish Duggan och Bertil Vallien arbetar med "The million dollar boat". FOTO: JONAS LINDSTRÖM

Trish Duggans installation "1 000 Buddha" är inspirerad av Buddha-citatet: "Även om du kan erövra 1 000 man i strid 1 000 gånger, är den som erövrar sig själv den ädlaste segraren av alla." FOTO: ELISABETH ANDERBERG

Bertil Vallien på sitt kontor i Kosta glasbruk. FOTO: ELISABETH ANDERBERG

Imagine Museum i Saint Petersburg där det finns flera utställningar av Bertil Vallien. FOTO: ELISABETH ANDERBERG

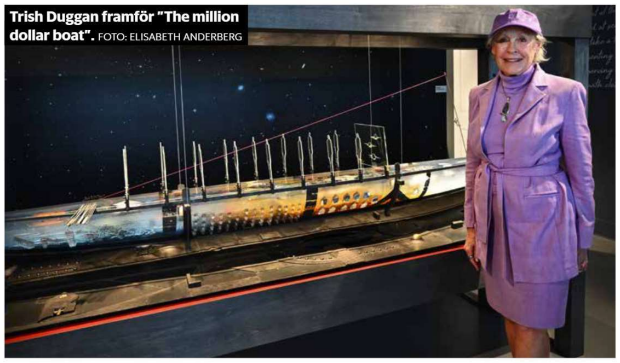

Trish Duggan framför "The million dollar boat". FOTO: ELISABETH ANDERBERG

och studerade statsvetenskap. Det var också där hon träffade sin man, Robert Duggan, en entreprenör och riskkapitalist. I de mer privata delarna av museet hänger bilder på henne tillsammans med diverse kända personer. Och det var en känd person som bidrog till att hon fick upp ögonen för glaskonsten: John Travolta.

– Hemma hos honom såg jag en glasskulptur gjord av Marlene Roses. Och det såg så levande ut! När ljuset faller igenom var det som magi och jag köpte genast en likadan, berättar hon.

Och hon ville genast lära sig mer om glaskonst och sökte upp konstnären som gjort skulpturen och Marlene Roses lärde upp Trish i hantverket sandgjutning av glas. Sedan dess har hon gjort tusentals skulpturer och flertalet utställningar.

***

När vi börjar prata om Bertil Vallien sträcker Trish på sig en aning och det glittrar till i ögonen. Hon är uppenbart stolt över sitt samarbete med honom.

– Bertil är mästaren, det finns ingen som kan mäta sig med honom inom glaskonsten, säger hon.

Hon beskriver sin och Bertils relation mer som en vänskapsrelation än som affärsbekanta. Hon tycker att det finns en speciell energi mellan dem båda som gör att deras samarbeten blir något extra.

– Jag har galna idéer som Bertil förverkligar. Men han behåller sin unika stil.

Hon tror också att det faktum att båda delar erfarenheten med att ha förlorat ett barn gör att de tar till vara på livet på ett liknande sätt.

När Trish båt skulle göras ville hon självklart vara på plats för att delta i processen i en äkta svensk glashytta. Så hon åkte åter till Sverige och Kosta.

– Jag är så ärad över att ha fått samarbeta med Bertil. Att vara i hans hytta var en väldigt unik upplevelse för mig. Det var så maskulint och det kändes som om jag var omringad av vikingar. När jag tänker på Bertil så tänker jag på maskulin kreativitet, säger hon.

När vi tittar på "The million dollar boat" som hänger i Imagine Museum så ser man bland annat aliens och andra inslag från rymden. För det är hennes övertygelse, att det finns liv i rymden.

– Ja det är väl självklart. Skulle vi vara de enda levande i universum? Åsch, såklart vi inte är, säger hon och så var den diskussionen över.

Båten är som sagt inte det enda samarbetet mellan henne och Bertil. Hon har beställt mycket mer av honom och flera av utställningarna på hennes museum är just Bertil Valliens verk.

Om vi bortser från att du tycker att Bertil är mästaren inom glaskonsten så har du också berättat att du du gjorde beställningarna också för att rädda glasbruken i Småland. Varför då?

– Jag kände att jag behövde göra något. Sverige är känt för sitt glasbruk och har jag pengar och kan hjälpa till så gör jag det. Jag har inget behov av mina pengar, men jag kan hjälpa andra.

Och det gör hon på många sätt. Hon har som sagt adopterat sex barn som kom från sämre förhållande. Under pandemin hjälpte hon till så att det kom fram mat och mediciner till människor i utsatta områden, världen över. Hon gör allt hon kan för att hjälpa människor ur missbruk. Och hon arbetar ständigt med frågor kring mänskliga rättigheter och skänker pengar till organisationer som jobbar med frågorna.

– 5 000 dollar, 10 000, 100 000 dollar gör inte någon skillnad för mig. Men det kan förändra någons liv och då är det min skyldighet att göra det, säger hon.

Så till frågan då, var det tack vare Trish Duggan och "The million dollar boat" som Orrefors Kosta/Boda överlevde?

– Både ja och nej. Rent ekonomiskt ökade omsättningen inte så mycket endast med den affären. Trots att vinstmarginalen kanske låg på en 60–70 procent. Men PR-mässigt gjorde det ju en enorm skillnad. Affären bevakades överallt i amerikansk media så beställningar på mer konstglas ökade och varumärket stärktes igen, säger Björn Boode.

– Ja, glasbruket här i Kosta låg jävligt risigt till. Så visst bidrog hon till viss del, men framförallt så gjorde hon och all uppmärksamhet att jag tyckte det var kul att göra konstglas igen, säger Bertil Vallien.

Trish själv har en mer klar bild över frågan.

– Jag är medveten om att jag är en stor del i att Kosta Boda kunde överleva, säger hon.

Besöket på Trish museum börjar gå mot sitt slut. Hon ska iväg på andra jobbmöten men hälsar till alla hon känner i Sverige att hon snart vill komma tillbaka och hälsa på.

Innan hon går frågar hon mig hur det går för glasbruket i Kosta nuförtiden. Jag svarar att jag inte riktigt vet, men vi är åter i ett läge med energikris, ett krig som är nära oss och en ekonomi som börjar bli svajig. Vilket såklart kommer att påverka även glasbruken.

– You know what to do. Just call Trish Duggan, säger hon blinkar med ett öga och rättar till sin lila keps innan hon kliver ut.

Elisabeth Anderberg
Text

elisabth.anderberg@smp.se